

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

יחידת לימוד רביעית

קיץ 2014

מספרי השאלון: 134,001107

מוגש על ידי:

חווה צדוק ודנית בר אור

מורות לתנ"ך ברשת בתי הספר של

יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 1-3 (לכל שאלה – 26 נקודות).

שאלה מספר 1

סעיף א'

(1) לפי פסוק 25 תמר, בדרכה להישרף, שלחה ליהודה את סמני הזיהוי שלו. מטרתה הייתה שיהודה יבין שהיא התעברה ממנו, דבר שיציל אותה ממוות.

אן: מטרתה הייתה שיהודה יכיר בכך שהיא בהריון ממנו. סימני הזיהוי מהווים הוכחה משפטית לאבהותו.

אן: לבזות אותו בפומבי, באמצעות גילוי העובדה שהוא האב הביולוגי של עובריה.

לפי רש"י, מטרתה של תמר הייתה לגרום ליהודה להודות מעצמו באבהותו, בכדי לא לביישו מול כולם, גם אם הדבר יעלה לה בחייה. לפי הפירוש, תמר העדיפה למות, ולא לבייש את יהודה ברבים. (2) פירושו של רש"י אינו עולה בקנה אחד עם דמותה של תמר בקטע.

בפסוקים אלה תמר מתוארת כמי שהייתה מוכנה לסכן את שמה הטוב כדי להשיג זרע מיהודה: "ותסר בגדי אלמנותה מעליה ... ותשב בפתח עינים אשר על דרך תמנתה כי ראתה כי גדל שלה והיא לא ניתנה לו לאישה" (פסוק 14). היא לקחה מיהודה את העירבון, כראיה משפטית ליום שבו תצטרך להוכיח מי הוא אבי הילד: "ותאמר חתמך ופתילך ומטך אשר בידך ויתן לה ויבא אליה ותהר לו" (פסוק 18). כל פעולותיה של תמר מעידות שהיא רצתה מאוד להרות וללדת. לכן, לא ייתכן שהיא הייתה מוכנה למות ולאבד את עובריה בעבור שמירה על כבודו של יהודה. לעומת זאת, על פי פירוש רש"י, היא הייתה מוכנה לוותר על חייה ועל חיי עובריה, רק כדי לא להלבין את פני יהודה ברבים.

סעיף ב'

(1) המטרה המשותפת של שתי הנשים היא להשיג המשכיות לשם המת.

אן: המשכיות לשושלת.

אן: ייבום.

ההבדל בדרך בה השיגו את המטרה:

בעוד שרות פונה באופן ישיר לבועז, ומבקשת ממנו שיגאל אותה, תמר פועלת בעורמה: היא מתחפשת לזונה, וגורמת ליהודה להכניסה להריון.

אן: בעוד שבועז נושא אותה לאישה, ורק לאחר מכן היא נכנסת להריון ממנו, תמר מערימה על יהודה, וגורמת לו להכניסה להריון, מבלי שנשא אותה קודם לכן לאישה.

(2) תמר נועזת יותר מרות, משום שהיא מתחפשת לזונה ומערימה על יהודה: "ותסר בגדי אלמנותה מעליה ... ותשב בפתח עינים אשר על דרך תמנתה כי ראתה כי גדל שלה והיא לא ניתנה לו לאישה" (פסוק 14). "ותאמר חתמך ופתילך ומטך אשר בידך ויתן לה ויבא אליה ותהר לו" (פסוק 18).

אז: רות נועזת יותר מתמר, משום שהיא פונה לבועז ישירות, ולוקחת סיכון שיסרב לבקשתה: "ופרשת כנפך על אמתך כי גואל אתה" (ג, 9).

שאלה מספר 2

סעיף א'

(1) השקפת העולם המובעת בפסוקים 5-6 היא, שהאדם לעולם לא יוכל להבין את מעשי ה', והוא אפסי לעומת האל.

אז: הכול קבוע מראש על ידי ה'.

האופן שבה השקפה זו באה לידי ביטוי בעצותיו של קהלת (על הנבחן לציין ולהסביר אחת):

- על האדם לפזר את השקעותיו הכלכליות, על מנת שלא יפסיד את כל כספו, מכיוון שאין הוא יודע איזה אסון עלול להתרחש.
- האדם צריך לעבוד את האדמה, ולזרוע אותה, מכיוון שאין הוא יודע מתי ירד גשם, או תנשב הרוח, לכן עליו להכין את עצמו לכל אפשרות.
- על האדם לעבד את הקרקע באופן רציף, מכיוון שאינו יודע מה מעבודתו יישא פרי.

(2) מסקנתו של קהלת בפרק ב אינה עולה בקנה אחד עם פסוק 6 בקטע מקהלת י"א.

לפי קהלת ב, 11, קהלת טוען, כי אין כל תועלת במעשיו של האדם, ואילו לפי פסוק 11 בפרק י"א קהלת ממליץ לאדם לפעול, על מנת להבטיח את הצלחתו. עצם ההמלצה, עומדת בניגוד לקביעה, שאין כל תועלת במעשה האדם.

סעיף ב'

(1) בפסוק 9 קהלת ממליץ לאדם מצד אחד לעשות ככל העולה על רוחו, ולפרוק כל עול. יחד עם זאת, מן הצד השני, קהלת אומר כי ה' עתיד לשפוט את האדם על כל מעשיו: "שמח בחור בילדותך.. והלך בדרכי לבך.. ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט".

(2) הסבר לסתירה (על הנבחן לציין אחד):

- קהלת מסייג את דבריו, וטוען כי על האדם לעשות כרצונו, אבל במידה, בגבול הטעם הטוב. גבול זה מוכתב על ידי חוקי ה'. אין לעבור על חוקי ה', משום שה' ישפוט את האדם על כל מעשיו.
 - המילים: "ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט" הן תוספת מאוחרת.
- אז:** נכתבו על ידי מחבר אחר.

שאלה מספר 3

סעיף א'

(1) הביטוי המנחה הוא: 'האיש שהמלך חפץ ביקרו'.

כאשר המלך שואל את המן מה לעשות לאיש שהמלך חפץ ביקרו, המן סבור כי מדובר בו, שכן לדעתו הוא הראוי ביותר לכבוד מהמלך. לפיכך, המן מבקש להרכיב את האיש על סוסו של המלך, לבוש בבגדי מלכות ברחבי העיר, ולקרוא בקול: 'כך יעשה לאיש שהמלך חפץ ביקרו'. ביטוי זה מעיד על

היפוך מצבים, משום שהמלך מורה להמן לנהוג כך במרדכי. ואכן, המן מרכיב את מרדכי על סוס בחוצות העיר ומכריז 'ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו'.
(2) אי הבנה: המן נופל על מיטת אסתר, על מנת להתחנן על חייו: "והמן עמד על נפשו מאסתר המלכה..." (פסוק 7), ואילו אחשוורוש סבור שהמן נופל על מיטת אסתר מתוך מטרה לקיים יחסים עם המלכה: "והמן נופל על המטה אשר אסתר עליה ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית" (פסוק 8).

סעיף ב'

בפסוק 9 חרבונה מגלה למלך על העץ שהכין המן, על מנת לתלות את מרדכי. דבריו של חרבונה מאירים את דמותו באור חיובי, משום שהוא מביא למותו של המן, אויב היהודים: "... אשר עשה המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך..." (פסוק 9).
אנ: דבריו של חרבונה ראויים לגינוי, משום שהוא מנצל את כעסו של המלך על המן, גורם לכעסו של המלך לגבור, ומוביל למותו של אדם בחיפזון: "ויאמר המלך תלהו עליו" (פסוק 9).

פרק שני

הנבחרים נדרשו לענות על שלוש מהשאלות 4-8 (לכל שאלה – 16 נקודות).

שאלה מספר 4

סעיף א'

(1) על פי החוק בויקרא י"ט, מצווה כל בעל שדה להשאיר את השיבולים שנפלו בעת הקציר בעבור העניים והגרים. כאשר רות נמצאת בשדהו של בעז, היא הולכת אחרי הקוצרים, על מנת לאסוף את מה שנפל להם בעת הקציר. רות זכאית לעשות זאת שכן היא גרה וענייה.
(2) הדרכים באמצעותן בעז דואג לרות, שהן בחזקת מעבר למה שמצווה החוק (על הנבחן לציין שתיים):
 - דאגה לפרנסתה - בעז מזמין את רות לאסוף שיבולים משדהו שלו בלבד מכאן ואילך, ולא ללכת לשדות אחרים.
 - דאגה לביטחונה האישי - בעז אסר על נעריו לפגוע ברות.
 - דאגה לכלכלתה בעת שהותה בשדהו - בעז מזמין את רות לאכול ולשתות מצידם של נעריו.

סעיף ב'

(1) הביטוי בפסוק 3, המרמז על ההתערבות העקיפה של ה', הוא: "ויקר מקרה". 'במקרה', מכל שדות בית לחם, מגיעה רות דווקא לשדהו של בעז, קרוב המשפחה של אלימלך. מכאן נובע, שה' מקרה' אינו במקרה, וכי יד ה' כיוונה את רות דווקא לשדהו של בעז.

(2) ההתערבות העקיפה של ה' הובילה להולדת דוד המלך/ שושלת המלוכה של דוד. רות ובעז נישאים, מהם נולד עובד, שהיה סבו של דוד.

שאלה מספר 5

סעיף א'

הניגוד בין דמותה של הנערה ודמותו של שלמה (על הנבחן לציין אחד):

הנערה לא פוחדת ואילו שלמה מפחד

אנ: הנערה אמיצה ושלמה פחדן

דוגמאות לניגוד (על הנבחן לציין שתיים):

- הנערה לא מפחדת להסתובב בלילה לבדה: "על משכבי בלילות... אקומה נא אסובבה בעיר...". (פסוקים 1-2); לעומתה, שלמה מפחד: "...מפחד בלילות..." (פסוקים 7-8).

- הנערה לא מפחדת לפגוש בשומרי העיר, ולשאול אותם היכן אהובה: "מצאוני השמרים הסבבים בעיר..." (פסוק 3); לעומתה, שלמה זקוק לשומרי ראש: "...מגבורי ישראל כלם אחזי חרב מלמדי מלחמה..." (פסוק 8).

אנ:

שלמה פאסיבי והנערה אקטיבית

- הנערה יוצאת לחפש את אהובה ולא מוותרת עד שמוצאת אותו, ועד שמביאה אותו לבית אמה (יתקבל כל ביסוס מפסוקים 2-4); לעומתה שלמה לא עושה דבר, יש לו שומרים (פסוקים 7-8).

אנ:

הנערה לא ממסדת את יחסיה עם הנער: "אחזתיו ולא ארפנו" (פסוק 4). היא רוצה בו אך לא מדברת על נישואין; לעומתה שלמה ממסד את יחסיו בנישואין: "...ביום חתנתו..." (פסוק 11).

תתקבלנה תשובות נוספות, המבוססות על הכתובים.

סעיף ב'

ראיה לחיזוק הסברה לפיה שלמה חבר את מגילת שיר השירים (על הנבחן לציין אחת):

- בקטע מתוארת חתונה שלמה, דבר המחזק את הטענה שהמגילה חוברת על ידי שלמה, שכן היא מתארת את מהלך חייו: "...ביום חתונתו..." (פסוק 11) **אנ:** כל ציטוט אחר, המצביע על החתונה.

- בקטע נזכרת אמו של שלמה, בת שבע, שהייתה משמעותית ואקטיבית בחייו (הביאה להמלכתו), דבר המחזק את העובדה ששלמה חבר את המגילה, ושלם בה את אמו: "בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו..." (פסוק 11).

- בקטע מתוארת אהבת נשים כלפי שלמה, דבר המחזק את העובדה ששלמה חבר את המגילה, שכן הוא היה ידוע ביחסיו עם נשים רבות: "...תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלם..." (פסוק 10).

- וכן תתקבלנה כל ראיה נכונה נוספת, הנסמכת על הכתוב.

- ראייה לחיזוק הסברה לפיה שלמה לא חבר את מגילת שיר השירים (על הנבחן לציין אחת):
- הקטע מכיל לעג לשלמה, הוא מוצג כפחדן: "ששים גברים סביב לה.. מלמדי מלחמה.. מפחד בלילות" (פסוקים 7-8), ולכן לא סביר ששלמה חבר את המגילה.
- "אפריון עשה לו המלך שלמה.." (פסוק 9) – מדובר במילה מאוחרת (מן השפה היוונית), מתקופת בית שני, ולכן לא סביר שהמגילה נתחברה על ידי שלמה.
- הכתוב מדבר על שלמה בגוף שלישי, שלמה עצמו לא מדבר בגוף ראשון, דבר המחזק את הסברה ששלמה לא חיבר את המגילה: "אפריון עשה לו המלך שלמה.." (פסוק 9) – יתקבל כל ציטוט אחר, המוכיח כי מתארים את שלמה, והוא לא מדבר בשם עצמו.
- וכן תתקבלנה כל ראייה נכונה נוספת, הנסמכת על הכתוב.

שאלה מספר 6

סעיף א'

- (1) השוני: נעמי אמרה רות להמתין להנחיות של בועז, ואילו רות אינה ממתינה לדבריו ומבקשת ממנו לגאול אותה באופן מפורש.
- (2) בפסוק 12 בועז מאחל לרות שאלוהים, אשר היא חסתה תחת כנפיו, יגמול לה על מעשיה. דברי רות לבועז (בפרק ג' פסוק 9) מהווים פירוש מעשי לדברים אלה. הסיבה לכך היא משום שרות מבקשת ממנו להינשא לה, והדבר יכול להתפרש כגמול מה' לו היא זכאית.

סעיף ב'

ברות ב, 23 נאמר שרות ליקטה בשדה של בועז עד כלות, כלומר עד סיום עונת הקציר, והמשיכה לגור עם חמותה. ברות ג, 18 נעמי מבקשת מרות לשבת, כלומר להמתין עד שבועז יסיים להסדיר את גאולתה. פעלים אלה תורמים להבנת ההטבה במצבן של רות ונעמי באופן הבא:

בעוד שבפרק ב מצבן הכלכלי של רות ונעמי נמוך, ורות נאלצת ללקט בשדהו של בועז עד לסיום עונת הקציר, בפרק ג, רות עתידה להיגאל כלומר להינשא, דבר שישפר את מצבן הכלכלי של שתיהן.

שאלה מספר 7

סעיף א'

- (1) אסתר היא הדמות היוזמת והמובילה את השתלשלות העניינים. דוגמאות לביסוס קביעה זו (על הנבחן לציין שתיים):
- "ותלבש אסתר מלכות ותעמד בחצר המלך הפנימית" (פסוק 1) – אסתר זו היא שמגיעה לאחשוורוש על מנת לפעול להצלת עמה.
 - "... יבוא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי לך" (פסוק 4) – אסתר מזמינה את המן והמלך למשתה שיוביל להצלת עמה.

- "יבוא המלך והמן אל המשתה אשר אעשה להם ומחר אעשה כדבר המלך" (פסוק 8) – אסתר
מזמינה את המן והמלך למשתה נוסף לשם הצלת עמה.

- "אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך אל המשתה... וגם למחר אני קרוא לה עם המלך" (פסוק 12) – אסתר היא זו שגורמת להמן להרגיש מועדף על ידה, על מנת לגרום לשאננותו שתוביל למפלתו.
- וכן תתקבלנה תשובות נוספות נכונות.

(2) כוונתה של אסתר בהזמנת המן למשתה, על פי פירוש רש"י, הייתה לגרום למלך ולשרים לקנא בהמן על מעמדו הרם, שניתן לו מאסתר.

"ויאמר המלך מהרו את המן לעשות את דבר אסתר..." (פסוק 5) – המלך עצמו מצווה לזמן את המן, דבר שעלול לעורר את קנאתו.

"אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך אל המשתה אשר עשתה כי אם אותי וגם למחר אני קרוא לה עם המלך" (פסוק 12) – המן מתגאה בייחודיותו ובמעמדו שניתנו לו על ידי אסתר, דבר שיכול לגרום לכל השאר, כולל השרים, לקנא בו.

סעיף ב'

על פי דיוויס, המן הוא דמות טיפוסית: הוא פועל מתוך עיוורון, כשהוא סבור שאסתר באה לחלוק לו כבוד, ואינו מבין את מניעיה האמיתיים ואת תכניתה להפילו.
כמו כן, המן משולל כל מודעות עצמית, שכן הוא מציין את מזלו הטוב, כאשר מספר שאסתר הזמינה אותו אל המשתה בשעה שנוכחותו במשתה היא שתביא לנפילתו, בלא ידיעתו.

שאלה מספר 8

סעיף א'

- (1) המציאות החברתית שעזרא התנגד לה היא נשיאת נשים נוכריות.
ביסוס הטענה (על הנבחן להציג ראיה אחת):
- "לא נבדלו העם... מעמי הארצות..." (פסוק 1) – העם על כל שכבותיו נושא נשים נוכריות.
 - "כי נשאו מבנותיהם להם ולבניהם והתערבו זרע הקודש..." (פסוק 2) – העם נשא נשים נוכריות וטימא את זרע ישראל.
 - "הנשוב להפר מצותיך ולהתחתן בעמי התעבות..." (פסוק 14) – העם מפר את חוקי ה' ונושא נשים נוכריות.
- (2) בקטע מרות ד מוצגת גישה הפוכה מזו של עזרא, לפיה נישואים לנשים נוכריות אינו דבר פסול. בועז גואל את רות המואביה, ובכך מקיים את החוק ומקים שם המת על נחלתו: "וגם את רות המואביה... קניתי לי לאשה להקים שם המת על נחלתו..." (פסוק 10).
- אז:** נישואיו של בועז לרות נחשבים נישואים מבורכים, שכן הזקנים מברכים את בועז על נישואיו ומשווים את רות לרחל וללאה אימהות האומה: "יתן ה' את האשה הבאה לביתך כרחל וכלאה..." (פסוק 11).
- תקבלנה דוגמאות נוספות המתבססות על הכתוב.**

סעיף ב'

(1) הקושי בזיהוי 'עמי הארצות' עם עמי כנען הוא שבתקופה בה עזרא פעל הכנענים לא היו יושבי הארץ.

אנ: בתקופת בית שני, תקופת פועלו של עזרא, לא היו יותר כנענים.

(2) מטרת הזיהוי של עמי הארצות עם עמי כנען היא להעצים את חומרת החטא של נישואים לנשים נוכריות. הסיבה לכך היא, משום שלפי פסוקים 10-12, עמי כנען הם עמים בזויים שאסור לבוא עימם במגע ולהינשא להם, אלא לרשת מהם את הארץ ולהתרחק מקרבתם.